

Warszawa, 26.04.2021 r.

Dr hab. Magdalena Bogusławska
Zakład Literatur i Kultur Słowiańskich
Instytut Slawistyki Zachodniej i Południowej
Wydział Polonistyki UW

**OPINIA DOTYCZĄCA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ MGR ANGELIKI KOSIERADZKIEJ
PT. *KRAJOBRAZ SOCJALISTYCZNEGO MIASTA JAKO PRZEDMIOT BUŁGARSKICH PRAKTYK
ARTYSTYCZNYCH PO 1989 ROKU. PRZYPADEK SOFII***

Spojrzenie na kulturę bułgarską z perspektywy wizualnych praktyk artystycznych jest nowym, a co więcej palącym wyzwaniem dla bułgarystyki, preferującej dotychczas ujęcia tekstologiczne i tekstocentryczne. Zainteresowanie tym obszarem twórczości zbiega się w czasie z ekspansją przekazu wizualnego we współczesnej globalnej kulturosferze, a także z dążeniami do poszerzenia badań nad sztuką o instrumentarium i perspektywy kulturoznawcze. Odpowiedzią na to zapotrzebowanie jest rozprawa Angeliki Kosieradzkiej *Krajobraz socjalistycznego miasta jako przedmiot bułgarskich praktyk artystycznych po 1989 roku. Przypadek Sofii*.

Autorka koncentruje się na kulturowych konsekwencjach zmiany systemowej, jaką umownie wyznacza rok 1989, uwalniający w krajach dotychczas socjalistycznych, w tym również w Bułgarii, procesy transformacji demokratycznej. Sygnowane tym mianem procesy są w pracy rozpatrywane przez pryzmat tych działań artystycznych, które za swój przedmiot obierają warstwy i elementy sofijskiego krajobrazu, mające socjalistyczny rodowód i komunistyczną legitymację, a przez to budzące kontrowersje i spory zarówno w debacie publicznej, jak i w dyskursie akademickim. Zaprezentowana analiza zjawisk z zakresu bułgarskich sztuk wizualnych (graffiti, murale, performans, architektura), pozwala prześledzić zmiany w sposobach definiowania pola i zadań sztuki; umożliwia zrozumienie funkcji i znaczeń interwencji artystycznych w procesach negocjowania pamięci o problematycznej przeszłości, a

także uzmysławia, za pomocą jakich strategii oraz wzorców adaptacyjnych funkcjonujące w obiegu globalnym formy artystyczne są transponowane na grunt bułgarski oraz jaki rezonans społeczny dzięki tym zabiegom uzyskują. Angelika Kosieradzka osadza specjalistyczną wiedzę bułgarystyczną, udokumentowaną analizą różnorodnych źródeł (tekstowych oraz ikonograficznych) i popartą bogatą literaturą przedmiotu w metodologicznych ramach, wyznaczonych przez interdyscyplinarne, kulturowe badania nad sztuką, łączące narzędzia semiologiczne i pamięciologiczne, ustalenia studiów miejskich i estetyki środowiskowej, aparat pojęciowy antropologii i elementy krytycznej analizy dyskursu.

Autorka pyta o relacje między tym, co oficjalne, skolonizowane przez władze, a tym, co oddolne, publiczne, nierzadko wywrotowe, kierując uwagę ku artywizmowi, praktykom oporu, sztuce krytycznej, ku estetycznej alternatywie i ukazując relacyjny i polemiczny charakter określanych tym terminem działań twórczych, które – jak przekonuje – są czymś więcej niż tylko receptywnym przeniesieniem zachodnich/globalnych tendencji i mód na grunt traktowanej jako peryferyjna sztuki bułgarskiej. Angelika Kosieradzka dowodzi, że omawiane przez nią przedsięwzięcia stanowią odpowiedź na konkretne zapotrzebowanie społeczne, reakcję na odgórnie zadane i powszechnie aprobowane estetyki, w związku z czym przedstawia je jako zależne od historyczno-kulturowego kontekstu próby wytworzenia lub odnowienia lokalnego języka kreacji. Dzięki takiemu podejściu czytelnik otrzymuje dynamiczny obraz współczesnej Sofii, pod wieloma względami dzielącej losy innych europejskich miast postocjalistycznych, ale także poszukującej własnej swoistości właśnie za pośrednictwem wyobraźni i praktyk artystycznych, idiomatyzujących ekspresję doświadczenia historycznego. Miasto nie jest tylko tłem, scenerią działań twórczych, ale ich materią, zarówno w wymiarze materialnym, jak i społecznym. Dlatego też pytanie o aksjosemiotyczny tryb obecności artystów w przestrzeni miejskiej wydaje mi się w interpretacjach Angeliki Kosieradzkiej najistotniejsze. Przywracanie bądź nadawanie wartości i widzialności marginalizowanym, odrzucanym w ikonoklastycznym geście lub po prostu niedostrzeganym fragmentom miejskiego pejzażu okazuje się bowiem praktyką wytwarzania obywatelskiej świadomości, uruchamianiem za pomocą artystycznego impulsu partycypacji mieszkańców w procesach stanowienia wiedzy o przeszłości, co z kolei może być punktem wyjścia dla projektowania pejzażu nowoczesnego miasta jako otwartego na różne *sposoby widzenia* i strategie wizualizacji, na wielość języków i form twórczej obecności w przestrzeni publicznej, a przez to stwarzającego warunki do przewartościowania monologicznych autodefinicji bułgarskiej tożsamości.

Rozprawa została oparta na wnikliwej i wszechstronnej ekscerpcji materiału źródłowego. Autorka dba o precyzję wysłowienia, klarownie konceptualizując problemy badawcze i osadzając tekst w ramach interpretacyjnych dobrze umocowanych w literaturze przedmiotu. Konstruuje swój wywód z doskonałą znajomością kulturoznawczego warsztatu analitycznego, a dzięki solidnie opracowanej stronie metodologicznej praca buduje bezcenny pasaż między badaniami kultury wizualnej a bułgarystką i – szerzej – sławistyką. Podsumowując – Angelika Kosieradzka opowiada o Bułgarii w oryginalny i nowatorski sposób, wykraczający poza utrwalone w bułgarystyce schematy opisu i poznawczą rutynę.

Magdalena